

"לדורות"

סיפוריהם של ניצולי השואה החיים בישראל

שאלון לרישום קורות ניצולי השואה

איסוף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור הזיכרון ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית וחינוכית. אוסף הסיפורים מפורסם באתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם משפחה: שפיץ	שם פרטי: רחל
-------------------	-----------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה
במידה והשאלה אינה נוגעת אלייך, אין צורך לענות עליה

שם משפחה איתו נולדתי: פלוסר		בלועזית Flusser
שם פרטי איתו נולדתי: אדית		בלועזית Edith
עיר לידה: טפליצ'ט שינאו	בלועזית	ארץ לידה: צ'כוסלובקיה
שם פרטי ושם משפחה של האב: ארתור פלוסר		שם פרטי ושם נעורים של האם: פאולה גלסנר Glasner
מקום מגורים קבוע לפני המלחמה: לובוזיץ	בלועזית	צ'כוסלובקיה
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה: 5 שנות לימוד בית ספר יסודי, חצי שנה בית ספר מקצועי		מקצוע לפני המלחמה: תלמידה
מקומות מגורים בתקופת המלחמה: לובוזיץ (צ'כוסלובקיה) עד ליל הבדולח, פראג (צ'כוסלובקיה) מ-1938 עד תחילת 1942, גטו טרזין (צ'כוסלובקיה) מתחילת 1942 עד 1944, אושוויץ (פולין) 1944, בד - קודובה (פולין) 1945		
במידה והיית בגטו, ציין את שמו טרזין		בלועזית Terezin
במידה והיית במחנה עבודה או מחנה ריכוז, ציין את שמו: אשוויץ-פולין, בד קודובה - פולין על גבול צ'כוסלובקיה קרוב לעיר נחוד בצ'כוסלובקיה		בלועזית Auschwitz Bad Kudova Nachod
המקום בו נודע לך כי הנך אדם חופשי: בד קודובה Bad Kudova		תאריך השחרור: 5.5.1945

<p>במידה והיית במחנה עקורים ציין את שמו (מחנות פליטים שהוקמו לאחר המלחמה בעיקר באוסטריה, גרמניה ואיטליה)</p>		<p>ציין מקום אליו חזרת לאחר השחרור פראג</p>
<p>במידה והיית במחנות מעצר בקפריסין, ציין ממתי עד מתי</p>	<p>שנת עליה: 1946</p>	<p>במידה ועלית באנייה, ציין את שמה ספינה ששייכת לצבא הבריטי בעלייה לגלית</p>

קורותיך לפני המלחמה

אני בת יחידה לאימי. מגיל חמש התגוררתי עם אימי בבית סבתי לאחר שהורי התגרשו. אחד הדברים הזכורים לי ביותר מתקופה זו שהייתי מאוד חולה ומשך כשנה הייתי מאושפזת בבית חולים וטיפל בי רופא גרמני.

בגיל 12 נפטרה אימי ואני עברתי להתגורר בבית אחותה הגדולה בפראג. היא הייתה אז אלמנה עם שני בנים שמבוגרים ממני כ 12 שנים. בביתם שהייתי כשנה וחצי. מגורי בפראג לא נמשכו זמן רב כי המשפחה החליטה שעלי לחזור לבית סבתי. אני הייתי מאוד אהובה ומפונקת על ידי כל המשפחה. לאימי היו ארבעה אחים וכולם מאוד פינקו אותי. כינו אותי "Das Kind", הילדה, כינוי חיבה מיוחד. בבית קראו לי דיתה אך כשסבתא כעסה עלי קראה לי אדית.

השם רחל ניתן לי כשהצטרפתי לתנועה "תכלת לבן". כשהגעתי בפעם הראשונה לקבוצה סיפרו שבדיוק ילדה בשם רחל נסעה לארץ. מאותו יום נקראתי רחל, וכך קראו לי כל מכרי מהתנועה. כשהגעתי לארץ החלפתי את שמי באופן רשמי לרחל.

משפחתי היתה משפחה יהודית חילונית. הם ציינו את החגים החשובים כמו פסח וראש השנה. בפסח סבתי (שהייתה כבר אלמנה) ניהלה את הסדר. בימי שישי אני הלכתי יחד עם הילדים היהודים האחרים לבית הכנסת, זה היה קשור ללימודי דת מטעם בית הספר. גם בנות עלו לתורה. במפגשים שמענו הרבה סיפורים בהקשר לפרשת השבוע. אני הייתי מאמינה ונחשבת ל"רבצין" של המשפחה. בקהילת לובוזיץ היו כ 70 משפחות יהודיות. היחסים של היהודים עם בני דתות אחרות היו מצוינים. אני זוכרת שמדי פעם נפגשו אנשי הדת של העיר- הכמרים של הקהילות הקתולית, הפרובוסלבית והפרוטסטנטית בביתו של רב הקהילה. הם ניפגשו כדי לשחק בקלפים – שיחקו משחק בשם סקאט דומה לברידג'.

בית סבתי, בו גדלתי, היה בעצם חווה חקלאית גדולה ששייכת למשפחת גלסנר. בזמנו כאשר בנה של הקיסרית מריה טרזה שיחרר את היהודים מהגטאות, רכש סב סבי חלקת אדמה בה הקים חווה חקלאית. עם השנים החווה גדלה והפכה להיות עסק גדול בכל מה שקשור לתבואות. למשפחה שלנו (גלסנר) היה זיכיון בלעדי לעסוק בכל מה שקשור לתבואות. בין היתר הייתה להם תחנת קמח גדולה וחשובה שאת תוצריה שווקו בכל רחבי המדינה. לאט לאט העיר לובוזיץ גדלה והחווה הייתה ממש בתוך העיר, בין שני רחובות. כשאני עברתי להתגורר בחווה סבי כבר לא היה בחיים ובניו, דודי, עבדו וניהלו את העסקים. כל אחד היה אחראי על חלק אחר בתהליך: קניית התבואה, טחינתה ושיווקה. האח הבכור של אימי היה המנהל של תחנת הקמח.

בשנת 1933, לאחר עליית המפלגה הנאצית לשלטון בגרמניה, הגיעה קבוצה גדולה של יהודים מגרמניה ללובוזיץ בדרכם להתיישב בעיר לייטמריץ Leitmeritz. הקהילה היהודית בעיר שלנו התגייסה ועזרה להם להתארגן. כך התבטאה יהדותם. לי זכור שסבתי הייתה אופה בימי חמישי עוגות לקראת שבת, ובאותה תקופה היא אפתה כמות הרבה יותר גדולה כדי לחלק לקהילה החדשה שהצטרפה אלינו זמנית וגם לנזקקים אחרים.

בליל הבדולח, כחודשיים לאחר כניסת הגרמנים לחבל הסודטים, הגרמנים הגיעו לביתנו בחווה ועצרו את הגברים. רק סבתי ואני נשארו. כעבור זמן מה הדודים חזרו במצב פיזי נוראי. אחד מהם חזר עיוור ושבור ידיים ורגליים. כשסבתא ראתה זאת היא קיבלה התקף לב. באותו רגע אני ברחתי מהבית. הלכתי לחברות שהיו לי שעבדו במפעל בטריזינשטט ויחד איתן עברתי את הגבול (אז עוד לא היה הגטו ליהודים). טרזין הייתה סמוכה לעיר מגורינו. הגבול עבר אז בין לובוזיץ לטריזינשטט. טריזינשטט הייתה שייכת עדיין לצ'כוסלובקיה. לובוזיץ כבר הייתה תחת שלטון גרמני. סבתי לא התאוששה מההתקף ונפטרה.

בזמן המלחמה הגרמנים נזקקו לכל מערך השיווק של העסק. מסיבה זו כשהגרמנים כבשו את הסודטים. הם השאירו את בן הדוד של אימי להמשיך לנהל את העסק. בתמורה הם הרשו לקרובי משפחתו הישירים וכל בני המשפחה המבוגרים להישאר וכך הצליח הבן דוד להציל ולדאוג לכל קרובי המשפחה המבוגרים ששרדו את המלחמה במצב טוב. כל זה היה אחרי ליל הבדולח, כשאני כבר לא הייתי בחווה ולכן אני לא נכללתי בתוך סידור זה. כיום כבר אין זכר לחווה. המקום התמלא בשיכונים שהשלטון הקומוניסטי בנה לאחר המלחמה.

כאשר ברחתי מבית סבתי הייתי בת 14. הלכתי עם בנות שהכרתי מבית הספר ויחד איתן עברתי את הגבול. הן הלכו לעבוד במפעל לייצור סוכר. אני התגוררתי בכפר בבית של בת דודה של אימי. בינואר 1939 מלאו לי 15 ואז עברתי לפראג. חזרתי להתגורר אצל דודתי, אצלה הייתי כמה שנים קודם. היא הייתה אלמנה עם אזרחות שווייצרית. בעלה היה שווייצרי, והם חיו בשוויץ. כאשר הוא נפטר הם (הדודה ושני בניה) חזרו לצ'כיה. זמן קצר לאחר שאני הגעתי אליהם היא החליטה לעבור שוב לשוויץ, כדי לברוח מהגרמנים. היא הציעה לי להצטרף אליהם תוך שהיא מציינת את הקשיים שעומדים להיות. אני העדפתי לא ליפול עליהם למעמסה והחלטתי לא לקבל את הזמנתה. בפראג נפגשתי עם חברה שכבר הייתה נשואה והתגוררה בדירה מאוד קטנה יחד עם אמה. אני הזמנתי להצטרף אליהם. החלטתי להירשם ללימודי עיצוב חלונות ראווה. ביום הראשון ללימודים, בעודי הולכת לבית הספר הגרמנים נכנסו לפראג והם היו בדיוק על גשר קרל בדרך לבית הספר. התמונה הזאת, החיילים הגרמנים רכובים על אופנועים על גשר קארל, אני רואה בדמיוני עד היום.

כשהגעתי לבית הספר הייתה מהומה גדולה, נאמר לי שהמנהלת שמה קץ לחייה. כך הסתיימה תקוותי ללימודי מקצוע. מאוחר יותר הקהילה היהודית הקימה בית ספר לעליית הנוער. עבור הלימודים היה צריך לשלם אך לי סדרו עבודה תמורתה יכולתי ללמוד. עבדתי בבית יתומים לילדים קטנים שהיה שייך לקהילה. עבדתי מאוד קשה בערבים ובלילות. בבית היתומים קיבלתי גם ארוחה. בית היתומים היה חלק מבית הכנסת הגדול בפראג. הדירות של הרב והחזן, שהיו מעל בית הכנסת הפכו להיות בית היתומים.

בפראג המשכתי להיות חלק מתנועת הנוער "תכלת לבן". בגיל 16 פגשתי את מי שנהיה בעלי הראשון קמילו קליין. בגיל 18 התחתנו. שנינו היינו לבד ללא משפחה בפראג. הרב מלובוזיץ, שבינתיים עבר לפראג, חיתן אותנו.

עברנו להתגורר בבית של חבר מהתנועה שלנו, גוסטל טריגר ז"ל, שבאותו זמן עלה לארץ ולא רצה שאמו תישאר לבדה. באותו זמן התנועה אליה השתייכנו (תכלת לבן והחלוץ) הצליחה להעלות נוער לארץ, אך קודם העלו את הבוגרים יותר. אונייתו של גוסטל נתפסה על ידי האנגלים והם הועברו למאוריציוס. אחר כך אף הוא הצטרף לקיבוץ נאות מרדכי. התגוררנו עם אמו של גוסטל מהאביב עד הסתיו של שנת 1942. כל אותה תקופה עבדתי בבית היתומים ובעלי עבד בנגריה שהייתה שייכת לגרמני שבקושי שילם לו עבור עבודתו.

קורותיך בזמן המלחמה

בסוף שנת 1942 נשלחתי לגטו טרזינשטט בתור בת למשפחת פלוסר, שם משפחתי לפני נשואי. במקום הריכוז בו התייצבו כל היהודים שעמדו להישלח לגטו פגשתי את אבי ומשפחתי החדשה. אבי ומשפחתי נשארו בגטו יומיים, ומיד נשלחו לתאי הגזים עם שני ילדיהם הקטנים.

לאחר שנשלחתי לגטו בעלי נרשם וביקש אף הוא להצטרף אלי. בעלי עבד כאופה. עבודתו במאפיה עזרה לנו ולשאר חברי התנועה מבחינת אספקת לחם.

בגטו הציעו לי לעבוד עם ילדים. בטרזין הגרמנים שיכנו את הילדים, כמו את כל היהודים שהגיעו לגטו, בבתיים של הצ'כים שגורשו על ידם. חלק מהבתים נקבע שיהיו בתי ילדים לילדים רגילים ובתים אחרים לילדים במצב קשה - ילדים שעברו טראומות נוראיות. חלקם ראו כיצד הוריהם נרצחו. את בית הילדים לילדים במצב קשה במיוחד הפכו לבית ילדים לדוגמה אותו הציגו למשלחות שונות שהגיעו לגטו לבדוק מה קורה בתוכו. לטיפול בילדים אלה ריכזו את מיטב המטפלים היהודים שהגיעו לגטו. מדובר באנשי מקצוע שהיו ידועים במקום מוצאם כאנשי מקצוע מומחים. חלק מהאמהות גם הגיעו אך הן הוחזקו בנפרד במבנים ארוכים (קסרקטין) עם הרבה מיטות בקומות. במקום שאני עבדתי טיפלו בילדים עד גיל 6. היו מסגרות אחרות לילדים יותר מבוגרים. דבר נוסף שהגרמנים עשו היה לארגן בימים שהגיעו משלחות הביקורת הנ"ל (כמו הצלב האדום) חלוקת תלויים איתם יכלו לקנות חפצים, ציוד שקודם לכן הוחרם מהיהודים. הכל הצגה אחת גדולה.

החיים בגטו התנהלו על ידי מועצת היהודים - Juden Rat שמונתה על ידי הגרמנים. המועצה הייתה מורכבת ממנהיגי הקהילות השונות שנשלחו לטרזין - ברלין, וינה, פראג. אחד מהם היה רב וינאי בשם מורמלשטיין שחשדו בו שהוא משתף פעולה עם הנאצים. אחד הדברים המזעזעים שהיו, ועל זה אני לא שומעת היום בארץ, זאת התכנית לשיקום הילדים במצב קשה במטרה לשלוח אותם לאחר שיקומם לשווייץ. הכוונה הייתה להעביר אותם לשווייץ יחד עם המטפלים שלהם.

מאחר והיה ידוע שיש לי דודה בשווייץ הוצע גם לי להצטרף. אני סירבתי מאחר ולא רציתי להיפרד מבעלי. רוב המטפלים שנסעו ל"שווייץ" לקחו עמם את בני משפחותיהם.

בסופו של דבר לאחר המלחמה נודע לי שכולם נשלחו לאושוויץ ולא לשווייץ. איזו ציניות. לשקם, להפיח רוח של תקווה, להראות לכולם איזה טיפול טוב נותנים ואז להמית בגז. אנחנו האמנו שבאמת יישלחו לשווייץ מאחר והכרנו משפחה שהצליחה לפדות עצמה בכסף ונשלחה לשווייץ. חשבנו שדבר דומה קרה עם קבוצת הילדים הזו. עבורי זה היה ממש נס שניצלתי.

התנועה "תכלת לבן" הייתה מאוד מאורגנת גם בתוך הגטו. בגטו כל תנועות הנוער שיתפו פעולה. חברי התנועה, ואנחנו (בעלי ואני) ביניהם, בנינו לעצמנו בעזרת קרשים וארגזים חדרונים קטנים בעליות הגג של הבתים. קראנו לזה "קומבלק" בצ'כית פרוש המילה - חדר קטן. בקומבלק היו לי ולבעלי מזרון, ארגז כארון ועוד אחד כשולחן. הרגשנו שהצלחנו לבנות לעצמנו קן קטן משלנו. כשהייתי צריכה לעזוב את טרזין סגרנו בתוך ארגזים את מעט הדברים שהיו לנו בתקווה שאחרי המלחמה נוכל לחזור לקחת אותם. אמא של חברת תנועה אחרת - אמא (כך קראנו למבוגרים) גרבשייד ז"ל עזרה לכל הבנות שנשלחו מהגטו לארוז ולשמור על מעט הציוד שהיה להם. בסוף המלחמה כשחזרתי לחפש את הציוד מצאתי שהמקום נפרץ והדברים כבר לא היו. פראו גרבשייד ומשפחתה הגיעו לאחר המלחמה לקיבוץ נאות מרדכי.

הגרמנים אסרו עלינו ללמד וללמוד ובכל זאת אני למדתי. הגרמנים אסרו לכתוב. בגטו היה ריכוז מאוד גדול של אנשי רוח, אינטלקטואלים ואומנים ברמה גבוהה מאוד. היו הרבה מוזיקאים והייתה תזמורת פילהרמונית שלמה. מנהלת בית היתומים

בו עבדתי הייתה פסנתרנית שניגנה בתזמורת של הגטו . אחת היצירות שניגנו - הרקוויאם של ורדי. היא כל היום שרה חלקים מהיצירה. עד היום יצירה זו מנוגנת בימי זיכרון לשואה. הגרמנים היו באים לשמוע את נגינת התזמורת.

אני הייתי בגטו טרזין במשך שנתיים וחצי עד שנת 1944. קודם לקחו את בעלי ואחריו אני ביקשתי להצטרף אליו. לא נסענו ביחד. אני נסעתי שבועיים אחריו.

בטרזין כבר היו אתנו גם הוריו ואחיו של בעלי. כשהם שמעו שאני נוסעת בעקבות בעלי הם החליטו לא להשאיר אותי לבד וגם הם החליטו לנסוע. לא ידענו לאן בדיוק נוסעים.

נסענו ברכבת בקרונות של בהמות משך הרבה שעות. נאמר לי שאני מצטרפת לבעלי לגטו אחר. כשהגענו היה עדיין אור. אני מיהרתי ללכת אחרי אמא של בעלי. אבל אז גרמני בא ותפס אותי בשערותיי ומשך אותי וצעק: "יהודיה עצלנית". ניסיתי שוב ללכת לכיוון שאמו הלכה והוא שוב תפס אותי. היום אני יודעת שהוא זרק אותי לחיים. הגענו לאושוויץ ואמו של בעלי נשלחה ישר לגז.

את הצעירות העמידו בטורים של חמישיות. בצד ימין הייתה גדר מאחוריה נראו "מוזלמנים" (שלדי אדם). אסרו עלינו להסתכל ימינה ושמאלה. פקדו להסתכל רק ישר. אחת הבנות שעמדה כשתי שורות לפני כנראה הסתכלה הצידה ומיד ירו בה. היא נפלה במקום. אנחנו היינו צריכות להתקדם ולעבור מעליה. הרגשתי שהגעתי למקום נורא ביותר. אמנם גם בטרזין הוציאו אנשים להורג בעיקר כאלה שניסו לברוח, אבל אלו היו דברים שרק שמעתי עליהם, לא ראיתי אותם במו עיני.

הוכנסנו לחדר גדול מאוד שכנראה שימש ארוזה בעבר. שם נדרשנו להתפשט וגילחו את שערות ראשינו. עד כמה שזה היה נוראי אני התפקעתי מצחוק כשראיתי את חברתי ליזה (אף היא הגיעה אחר כך לקיבוץ נאות מרדכי), איתה בפועל עברתי את כל תקופת המחנות. אחד הבחורים, אסיר שעבד בביתן זה דיבר קצת גרמנית וקצת עברית, הדרך אותנו לקחת נייר עיתון ולהכניס לנעליים כהגנה נוספת מפני הקור. לאחר התגלחת והמקלחת קיבלנו בגדים. אני קיבלתי שמלת קיץ ונעלי ריקוד. ללא בגדים תחתונים. משם נלקחנו למחנה. אני הייתי אז בת 20.

שוב הוכנסנו לאולם ארוך שבאמצעו הייתה שוקת ובצדדים דרגשים ששימשו כמיטות על קומות. בכל "מיטה" כזו שכבנו הרבה בנות. שלוש קומות כאלה. העובדה ששכבנו יחד עזרה לנו להתחמם בלילות הקרים. זו ששכבה באמצע נהנתה מהחום הרב ביותר. עשינו תורים במקום השינה. בכל בוקר באה האחראית ופקדה על כל הבנות בעלות מקצוע מסוים (ספריות לדוגמה) להתייבב, לאחר שהן עזבו את המבנה הייתה צורחת "הנה הן בוערות". כל יום ביקשו מקצוע אחר (מעין "שיטה לסלקציה"). חלק מהבנות הלכו כי כבר לא יכלו יותר לסבול את המצב. יום אחד באו וקראו למי שלמדו גרמנית מספר כיתות להתייבב. ליזה ואני והבנות איתן היינו באותו דרגש החלטנו להתייבב כדי לסיים את הסבל. אני פחדתי מזה אך הלכתי איתן. הביאו אותנו לאדם לבוש אזרחי שעשה לנו הכתבה בגרמנית וכן שאל שאלות לא קשות. החזירו אותנו למגורים. להפתעתנו לא נשלחנו למשרפות כמו שחשבנו שיקרה. כשבועיים מאוחר יותר הופיעו שוב שלושה אנשים, לא במדים, וקראו לנו על פי המספרים שהיו תלויים על הצוואר. אני כבר לא זוכרת את המספר שלי. הביאו אותנו למחנה אחר, בין צוענים ומשם נלקחנו שוב למקום אחר. קיבלנו בגדי אסירים – כותונת ארוכה עם פסים בצבעים כחול, אפור, שחור ונעלי עץ. הבגד גירד אך באופן יחסי היה בגד חם יותר ממה שהיה לנו עד כה. העלו אותנו על רכבת לאחר שקיבלנו כיכר לחם והתחלנו לנסוע. אנחנו ידענו שהיו הורגים גם על רכבות, אבל אנחנו נסענו משך שלושה ימים ונשארנו בחיים. כל זמן שהותי באושוויץ לא נפגשתי עם בעלי.

כל זה היה בשנת 1944, הרוסים היו כבר מאוד קרובים. בלילה הגענו לעיירה בשם בד קודובה Bad Kudova (מרחצאות קודובה) בה היה מפעל למדחפים (פרופולורים) למטוסים. שוב נקראנו על פי המספר שלנו ונשלחנו ישירות לעבודה.

במפעל כל אחת קיבלה עבודה בהתאם למבחנים שעשו לנו. לליזה, חברתי, ולי הייתה אותה עבודה. עבדנו במשמרות והיא החליפה אותי בתום המשמרת שלי ואני אותה בתום המשמרת שלה. העבודה הייתה לאזן את המשקל של שלושת להבי המדחף. נדרש ששלושת הלהבים שמרכיבים את הפרופלור יהיו במשקל זהה. בסוף התהליך הרכיבו מכל שלושה חלקים את הפרופלור. העבודה דרשה הרבה סבלנות ודיוק רב. זה היה קשה לביצוע. העבודה במקום הזה החזיקה אותי. היא דרשה ריכוז ומנעה ממני מחשבות קשות על המצב. תנאי המגורים היו טובים יותר לעומת אלו באושוויץ. גרנו בצריפים עם תנור עצים, שאספנו בעצמנו, וחימם בחורף הקשה. הקאפו הגרמנייה התגוררה במחנה של הצוות עם בתה שהייתה בערך בת גילנו. כשאנשי ה SS היו מגיעים למגורים שלנו היא התייחסה אלינו איום ונורא. הגרמנים ניסו להתעלל בנו. הם היו מוציאים אותנו לשלג, אך מיד כשהלכנו היא החזירה אותנו לצריף. שלא בנוכחותם היא הייתה שונה. היא דאגה שלא נחלה ושנשמור על עצמנו בדרכה. היא הייתה מכינה חליטות מצמחי מרפא שגדלו באזור ומכריחה אותנו לשתות מזה. הטעם היה נוראי ומגעיל. אם מישהי סירבה היא סטרה לה. בסופו של דבר היא מאוד עזרה לנו בזה.

במחנה בו גרנו היו גם שבויים איטלקים, צרפתים, בלגים, אנגלים ורוסים שגם עבדו במפעל.

אותנו החזיקו אחרי גדר חשמלית. להם היו גדרות רגילות. היינו כ-40 בנות באותו צריף. אחת מתה מדלקת ריאות. התרחצנו בשלג. חיממנו את השלג בתנור וכך היו לנו מים להתרחץ. התייבשנו בעמידה ליד התנור. גם במפעל היו מפקחות גרמניות. איתנו עבד איש מבוגר מהמבורג. כנראה שהיה סוציאליסט ולכן נשלח למחנה עבודה. הוא היה איש יוצא מן הכלל. הוא תמיד דאג שנצליח במשימה הקשה של איזון החלקים. מדי פעם הביא לנו חתיכות לחם. כשיכולתי הייתי מחביאה את הלחם בתחתונים ומביאה אותו לצריף. שמנו לב שלא היה לנו מחזור. כל אחת שתקה כי פחדה שהיא אולי בהריון. לאט לאט התברר שלאף אחת אין מחזור. אני מאוד פחדתי כי כבר נכנסתי להריון בפראג ובטרזינשטט ועשיתי הפלות ומאוד פחדתי. אחרי המלחמה נודע לי שכנראה שמו ברום במזון שלנו. חודש לאחר שהמלחמה הסתיימה המחזור חזר.

זיכרון מאוד משמעותי שלי מתייחס ל"היחד", הקשר האמיץ והעזרה ההדדית שהיו בין חברי התנועה. ה"יחד" הזה נתן לנו הרבה כוח ועזר להתגבר על הקשיים. לדוגמה: במרץ 45 היינו בקודובה-פולניה. בעונה זו מתחילים מתחת לשלג לבלבל כל מיני צמחים. יום אחד קיבלנו הוראה מהמפקדת לצאת לשדה לאסוף צמחים. היא לימדה אותנו אילו צמחים מביאים תועלת ואף יכולים לשמש כתרופות. היא נתנה לבת שלה, שכאמור הייתה בערך בת גילנו, לשמור עלינו כשהיא מצוידת ברובה. הבת הביאה איתה את האהוב שלה, שבוי איטלקי. בשלב מסוים הבת והמאהב נעלמו מעינינו ואנחנו נשארו לבד בשדה. יכולנו לנצל את ההזדמנות ולברוח. ידענו שבאזור יש פרטיזנים. יכולנו אך נמנענו מכך כי ידענו שאם אנחנו נברח תפגענה החברות שלנו שנשארו במחנה. אני זוכרת את רגעי ההתלבטות וההחלטה. דיברנו על זה. זו דוגמה לקשר בינינו חברי קבוצת "תכלת-לבן".

במפעל הייתי עד 5/5/45. כשהרוסים התקרבו לאזור הם הפציצו את המפעל. הגרמנים הסתתרו במקלטים. אותנו השאירו במגורים. כך היה כחודש ימים. יום אחד קיבלנו הוראה לצאת החוצה והתחלנו לצעוד בהליכה מאוד מזורזת לכיוון צ'כיה. הגרמנים החליטו לברוח מהרוסים. היחידות הרוסיות שלחמו באותו אזור היו יחידות עם חיילים מהמזרח – אסיאתיים. הם היו מצוידים עם פרדות ותותחים. לגרמנים היו טנקים ובכל זאת הם נסו מפני הרוסים שנחשבו ללוחמים מאוד אכזריים. הם חשבו שאם יצילו אותנו זה יציל גם אותם. התחלנו ללכת לכיוון הגבול עם צ'כיה. כך הגענו בהליכה לעיר בשם Nachot. כשהיינו סמוך לעיר הגרמנים הסתלקו ונשארו לבד. האדם הראשון שנורה כשהרוסים הגיעו הייתה המפקדת הישירה שלנו בעת שניסתה לברוח.

קורותיך מתום המלחמה ועד עלייתך לארץ

בנכהוט הצ'כים הכניסו אותנו לתוך מבנה ריק. בעבר שימש המבנה למפעל לטקסטיל. המבנה היה שייך ליהודים שעלו לארץ. לפני עלייתם לארץ הם היו בעלים של מפעל טקסטיל מאוד גדול וחשוב בעיר נכהוט (בארץ הם הקימו את "אתא" מפעל טקסטיל שכבר אינו קיים). לתוך המבנה העזוב הזה הוכנסנו. אנשים מהעיר הביאו לנו מזון. אחר כך הם פיזרו אותנו בין משפחות בעיר. אותי הזמינה משפחה שבעל הבית היה יהודי ונשלח למחנות. אביה של האישה היה אופה. כשהגעתי אליהם הם עזרו לי להתקלח קיבלתי סבון טוב והלבישו אותי בגדים של הבת שכמובן היו מאוד גדולים עלי משום שאני הייתי, כמו שאר הקבוצה, מאוד רזה. לאחר האמבטיה הושיבו אותי לאכול וקיבלתי לחמניות טריות מרוחות בחמאה ושינקן. שלא בכוונה, הם וגם אני, עשינו טעות גדולה. אני לא הייתי מסוגלת לעכל את המזון וחליתי. המשפחה טיפלה בי מאוד יפה והחלמתי. מאוחר יותר כאות תודה על הטיפול המסור שלהם בי נתתי להם במתנה טבעת שהייתה שייכת לסבתי ונשמרה כל זמן המלחמה אצל חברה (לא יהודיה) של בן דודי. כעבור כשבועיים כשהתאוששתי התייצבתי בפני המשרד הממשלתי כדי להירשם. לאחר שבדקו את הפרטים שמסרתי קיבלתי תעודת זהות. הרגשתי מאוד רע באותו משרד כי האחראי אמר: "חזרתם די הרבה..." לא יודעת למה הוא התכוון אך אני לא הרגשתי טוב עם דבריו.

יכולנו לנסוע בתחבורה ציבורית חינם. היינו מגולחי ראש כך שיכלו לזהות אותנו ואף אחד לא ניגש אלינו לבקש כרטיס נסיעה. כשהגעתי לפראג חיפשתי אחר קרובי משפחה ואנשי התנועה. אנשים שהכרתי בעבר כבר לא היו. היו אחרים. אנשי הקהילה סידרו לנו (לכל החוזרים) מקום מגורים וארוחה. יום אחד פגשתי ברחוב מי שהייתה חברה של אחד מבני הדודים של אימי. היא מאוד שמחה לקראתי וסיפרה שהיא נישאה לרופא והזמינה אותי לביתה כדי שבעלה יבדוק אותי והיא אף נתנה לי בגדים. איזה תענוג היה שיש בגדים להחלפה!

כל יום הלכתי למרכזי חיפושים כדי לראות מה עלה בגורל קרובים, מכרים וחברים. במסגרת זו פגשתי כמה חברי תנועה שהיו יחד עם בעלי באותו מחנה והם סיפרו לי שבעלי לא שרד. הוא מת/נרצח ימים ספורים לפני סיום המלחמה. במסגרת הטיולים היומיים האלה בין מרכזי החיפוש פגשתי את בעלי השני אריך שפיץ ז"ל (נפטר בקיבוץ נאות מרדכי - 1990) שאף הוא היה חבר בתנועה "תכלת לבן" ארבע שנים מבוגר ממני. אריך עלה לארץ אך אונייתו נתפסה על ידי הבריטים ונשלח על ידם למאוריציוס. מאוחר יותר כאשר מסריק הקים מתוך בריטניה כוח לוחמה הוא חיפש בכל המרחב צ'כים שיתנדבו להילחם במסגרת הצבא הבריטי. אריך התנדב להלחם בנאצים במסגרת זו. יחד עם הכוחות הבריטיים המשוריינים הוא הגיע לפראג. הוא היה טנקיסט. כיוון שהם כבר לא נלחמו הוא היה חופשי משך שעות היום ורק בערב היה צריך להתייצב ביחידה שלו. הוא דאג לי למנות מזון מהצבא. אחר כך, בתור אלמנה שבעלה עבד במחנות, התחלתי לקבל פנסיה מהשלטון הצ'כי, ואף הייתי זכאית לקבל דיור באותו אזור בו גרתי לפני שנלקחתי לטרזינשטאט.

קיבלתי דירה של אישה גרמניה שגורשה על ידי הצ'כים לגרמניה. הרוסים "משחררי פראג" פתחו את הדירה עבורי. הם לקחו מהדירה כל דבר שהיה בעל ערך בעיניהם, ואז אני הורשיתי להיכנס. אריך עבר להתגורר יחד איתי.

באותו זמן הגיעו לאירופה שליחים מהארץ כדי לאסוף את שארית הפליטה ולארגן את הברחתם ועלייתם לארץ (עלייה ב'). לפראג, נשלח יצחק סלע ז"ל אף הוא בוגר "תכלת לבן" שהצטרף לקיבוץ נאות מרדכי. הוא הביא איתו כסף רב כדי לממן את הפעילות לשמה נשלח מהארץ. הוא הסתיר את הכסף בדירתנו. מאוחר יותר אף עבר להתגורר איתנו. מדי פעם היה משכן בדירה פליטים ששרדו את השואה בדרכם לארץ.

בשלב מסוים הצלחתי להיכנס לתוך הגטו בטרזינשטאט (שהיה סגור כדי למנוע העברת מחלות) בניסיון לחפש את החפצים

שהשארנו, אך שום דבר לא נמצא. הכל נפרץ ונלקח. מאחר שמבחינה כלכלית היינו מסודרים, כי אריך התחיל לעבוד, אני הלכתי להשלים את לימודי בשעות הבוקר. למדתי צ'כית ומתמטיקה. לא הייתי היחידה שלמדה. רבים באו להשלים את מה שהפסיקו באמצע.

בחורף 45 חזרה בעלת הדירה בה גרתי. היא שוחררה מהכלא ואנחנו היינו צריכים לפנות את הדירה. חבר מהתנועה, ד"ר בנש (אצלו אריך עבד) התגורר בדירה שהייתה שייכת למשפחתו והוחזרה לו, הזמין אותנו להתגורר יחד איתו. הוא חי לבד והיה חולה ושמח לחלוק איתנו את דירתו. לדירה זו שהייתה גדולה הצטרף גם השליח יצחק סלע.

במאי 1946 אריך קיבל אישור מהבריטים לעלות לארץ. כדי שגם אני אוכל לקבל מהם אישור לעלות היינו צריכים למסד את הקשרים בינינו. לאחר תסבוכת ביורוקרטית לא קטנה ניאותו הרבנים להשיא אותנו. היה קושי להוכיח שבעלי ואף אחיו הצעיר אינם בין החיים. כך גם אני זכיתי לאישור לעלות לארץ ונסיעתנו מומנה על ידי הבריטים.

תחילה נסענו ברכבת לנאפולי, שם התגוררנו במחנה בריטי והמתנו לבואה של הספינה שהייתה אמורה להעביר אותנו. עלינו דרך איסמעליה.

חייך בארץ

לגעתנו (עברון של היום, מקום בו התארגנו מייסדי קיבוץ נאות מרדכי לפני העלייה על הקרקע לנקודת הקבע בעמק החולה) הגענו ביוני 1946.

הקיבוץ היה מוקף בגדר תייל ואני חשבתי לעצמי "אני שוב בתוך גדר!..." "למחרת במקלחת הציבורית ראיתי אשה שהייתה כל כך רזה... עלו לי התחושות כאילו אני שוב במחנה... הגדר והאשה שנראית כשלד... הרגשתי שזה יותר מדי בשבילי! הייתי בהלם. אני זוכרת שאפילו בכיתי. אבל למחרת נפגשתי עם חברות אחרות ביניהן פגשתי את מרים בנימיני ז"ל - מירצה, אף היא צ'כיה. היא עזרה לי מאוד להיקלט בקיבוץ. היא דיברה צ'כית והייתה אשה מאוד חמה. היא הרגיעה אותי! היא היתה בועדת הקליטה של הקיבוץ וניסתה להקל עלי את הצטרפותי לקיבוץ. התברר שהכרתי את אחיה שהיה איתי בקבוצה.

אריך ואני התגוררנו ב"ליפט": ארגז גדול (שימש בעבר כמכולה) מצופה ביריעות מזופתות למניעת חדירת גשם. מעל הארגז היה גג מפח. בליפט היה מקום למיטה, ארגז עליו היה מונח קרש ששימש כשולחן ושני ארגזים נוספים שעמדו אחד מעל השני ושימשו כארון.

היה לי בד משובץ בצבעים אדום ולבן מהם עשיתי וילון ומפה וזה נראה לי כמו סיפור אגדה...

בין שכבת יריעות הזפת לפח הסתירו נשק. דבר ה"סליק" (המסתור לנשק) הוסתר מידיעתי. על קיומו נודע לי הרבה יותר מאוחר.

הליפט שלנו היה בקרבת המקלחת המשותפת בה זרמו מים חמים בכל עת. גם מחסן בגדים היה. אני הבאתי מאיטליה בד ותפרו לי מזה שמלה.

בקיבוץ עבדתי עם ילדים. הייתי גננת, מקצוע אותו נשלחתי ללמוד על ידי ועדת החינוך של הקיבוץ. יותר מאוחר למדתי התעמלות לפי שיטתו של פלדנקרייז. העברתי שיעורים וטיפלתי באנשים. בגיל 56, כאשר אחת מבנות הקיבוץ למדה פיזיותרפיה הפסקתי לעסוק בזה.

אחר כך עברתי לעבוד במטבח שם פגשתי חברים רבים שלימדו אותי את סודות הבישול. בין היתר התמחיתי בהכנת חלות, ומשך שנים היינו מכינים בכל יום שישי חלות לשבת. לאריך ולי ילדה אחת ארבעה נכדים ושמונה נינים.

יד ושם

המשרד לאזרחים ותיקים

המסר שלי לדורות הבאים:

קשה לי לייעץ לאנשים איך לחיות ואיך לבנות את חייהם. כדאי שהשואה לא תישכח.

ראיון: אוה- חוה לוי , אוקטובר 2014